

Україна

Харківська обласна державна адміністрація
Державний архів Харківської області

ПРОТОКОЛ
дистанційного засідання науково-методичної ради (НМР)
Державного архіву Харківської області

14 травня 2021 року

№ 5

м. Харків
вул. Мироносицька, 41

Засідання розпочалося о 13.30
Засідання закінчилося о 14.00

Взяли участь у засіданні:
ЕЛЬКСНІТ Марія — головуєча НМР

ГРИНЬОВА Юлія — секретар НМР

Члени НМР:
ГУНЬКО Юлія, КОПТЄВА Ольга, ПАВЛОВА Ольга, ПАНТЕЛЄЄВА Лідія,
ПЛИСАК Валентина.

Порядок денний:

1. Про розгляд проекту переліку документів до онлайн виставки “Справа” професора Сліпанського Андрія Миколайовича” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

Доповідач: Валентина ПЛИСАК, головний спеціаліст відділу інформації, використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області.

2. Про розгляд проекту статті “Грецька операція” НКВС: розправа над головним конструктором заводу ХПЗ К. Ф. Челпаном” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

Доповідач: Валентина ПЛИСАК, головний спеціаліст відділу інформації, використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області.

1. СЛУХАЛИ:

ПЛИСАК Валентина, головний спеціаліст відділу інформації, використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області, представила на розгляд проект переліку документів до

онлайн виставки “Справа” професора Сліпанського Андрія Миколайовича”, приуроченої до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні.

Андрій Сліпанський — український вчений-аграрій, визначний науковий діяч, перший віце-президент Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук та один з її фундаторів, репресований радянською владою у 30-х роках ХХ століття.

Хвиля репресій початку 1930-х років не оминула вченого: 2 червня 1933 року Андрій Сліпанський був заарештований за надуманим обвинуваченням у причетності до підпільної організації, яка проводила боротьбу з партією і радянською владою. Ухвалою судової трійки при колегії ДПУ УСРР від 26 листопада 1933 року позбавлений волі у виправничо-трудових таборах на 5 років. Термін покарання відбував у СЛОНі (Соловецькі табори особливого призначення). Ухвалою особливої наради при НКВС СРСР від 21 липня 1937 року термін покарання продовжено на 5 років. З 29 серпня 1937 року відбував термін покарання в Північсхідтабі НКВС у Магадані.

Життя відомого науковця обірвалося 14 лютого 1942 року. Згідно з повідомленням Інформаційного центру МВС Росії, причиною смерті було послаблення серцевої діяльності. Місцем поховання українського вченого-аграрія стало табірне кладовище на території селища Золотистий Ягоднинського району Магаданської області.

Реабілітований Ухвалою Судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УСРС від 10 лютого 1961 року.

На виставці представлено документи із архівно-слідчої справи репресованого Андрія Сліпанського, що зберігаються у Державному архіві Харківської області: заяви, протоколи допитів та очних ставок, покази, обвинувальний висновок тощо.

ВИСТУПИЛИ:

ЕЛЬКСНІТ Марія, начальник відділу інформації, використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області, головуюча НМР, відзначила високий рівень підготовки переліку та запропонувала схвалити перелік документів до онлайн виставки “Справа” професора Сліпанського Андрія Миколайовича” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

Питання поставлено на голосування.

ГОЛОСУВАЛИ:

за – 7, проти – 0, утрималися – 0.

ВИРІШИЛИ:

1.1. Схвалити перелік документів до онлайн виставки “Справа” професора Сліпанського Андрія Миколайовича” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

2. СЛУХАЛИ:

ПЛИСАК Валентина, головний спеціаліст відділу інформації, використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області, представила на розгляд проект статті “Грецька операція” НКВС: розправа над головним конструктором заводу ХПЗ К. Ф. Челпаном” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

Головний спеціаліст зазначила, що у 1937-1938 роках НКВС розгорнув так звані “національні операції”, що ґрунтувалися на ознаці національної приналежності людини та стали складовою репресивної політики влади. Основною мішенню німецької, польської, грецької, латишської, болгарської та інших “національних операцій” стали власні громадяни «іноземних» національностей.

Директива НКВС від 11 грудня 1937 року № 50215 слугувала початком “грецької операції”, під час якої за фальшивими обвинуваченнями у шпигунстві або контрреволюційній діяльності було заарештовано понад 20 тисяч етнічних греків. Серед них був і Костянтин Федорович Челпан — український радянський інженер-механік, етнічний грек, начальник конструкторського бюро Харківського паровозобудівного заводу, головний конструктор двигуна танка Т-34. Конструктора заарештували за нібито керування грецькою націоналістичною контрреволюційною організацією, а також за участь у шкідницькій змові на заводі ХТЗ.

Унаслідок тортур Костянтин Челпан підписав зізнання у шпигунській діяльності. Вирок було винесено 4 лютого 1938 року рішенням наркому внутрішніх справ СРСР, генерального комісара держбезпеки Єжова та прокурора СРСР Вишинського: прийнято рішення про розстріл, вирок виконано 10 березня 1938 року в Харківській в’язниці.

6 серпня 1956 року Костянтин Челпан Військовою колегією Верховного суду СРСР реабілітований; правда про розстріл стала відомою тільки 1988 року. Трагічна доля одного грека-харків’янина, який став жертвою тоталітарного комуністичного режиму, відображає трагедію багатьох представників цієї національної групи на Харківщині.

ВИСТУПИЛИ:

ГУНЬКО Юлія, заступник начальника відділу інформації, використання документів та документального забезпечення Державного архіву Харківської області, зазначила, що Державним архівом у квітні 2017 року було проведено on-line виставку “З історії грецької діаспори”, під час підготовки якої було виявлено документи, що розкривають трагічні сторінки історії греків періоду масових політичних репресій 30-х років ХХ століття, у тому числі особову справу студента Харківського технологічного інституту та архівно-слідчу справу репресованого Костянтина Федоровича Челпана.

ПАНТЕЛЄЄВА Лідія, заступник начальника відділу організації та координації архівної справи, обліку та довідкового апарату Державного архіву, запропонувала схвалити статтю “Грецька операція” НКВС: розправа над головним конструктором заводу ХПЗ К. Ф. Челпаном” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

Питання поставлено на голосування.

ГОЛОСУВАЛИ:

за – 7, проти – 0, утрималися – 0.

ВИРІШИЛИ:

2.1. Схвалити статтю “Грецька операція” НКВС: розправа над головним конструктором заводу ХПЗ К. Ф. Челпаном” (до Дня пам’яті жертв політичних репресій в Україні).

Головуюча науково-методичної ради,
начальник відділу інформації,
використання документів та
документального забезпечення
Державного архіву Харківської області

Марія ЕЛЬКСНІТ

Секретар науково-методичної ради

Юлія ГРИНЬОВА